

Løgmannsskrivstovan

Dagfesting: 22.03.2021
Mál nr.: 21/01380
Málsviðgjørt: NF
Ummælistíð: 23.03-
03.05.2021
Eftirkannað: Lógartænastan
dagfestir

Uppskot til Løgtingslóg um Føroya Kærustovn

§ 1. Føroya Kærustovnur er óheftur fyrisitingarmyndugleiki, sum fyrireikar, viðger og tekur avgerð í málum, sum eru lögð til stovnin. Kærustovnurin virkar fyri, at tað verða tiknar skjótar og rættar avgerðir stundisliga. Virksemið hjá Kærustovninum er grundað á meginregluna um, at øll eru líka og hava sama rætt sambært lógini.

Stk. 2. Kærustovnurin er í sínum virksemi óheftur av tænaþóðum viðvíkjandi viðgerð og avgerð av einstøku málunum.

Stk. 3. Avgerðir Kærustovnsins eru endaligar í fyrisitingini og kunnu ikki kærast til annan fyrisitingarligan myndugleika.

Virkið

§ 2. Føroya Kærustovnur er kærummyndugleiki fyri fyrisitingarligar avgerðir, tá ið tað er ásett í løgtingslóg ella við heimild í løgtingslóg. Harumframt tekur Kærustovnurin avgerð í málum, tá ið tað er ásett í løgtingslóg.

Stk. 2. Kærustovnurin er skrivstova hjá ráðum og nevndum í tann mun, tað er ásett í løgtingslóg ella við heimild í løgtingslóg.

Stk. 3. Er ikki annað ásett, er freistin at kæra 4 vikur at rokna frá tí degi, kærarin hevur fingið fráboðan um avgerðina. Í serligum føri kann Kærustovnurin viðgera kærsmål, ið eru latin inn, eftir at kærufreistin er farin.

Stk. 4. Kærustovnurin ásetir nærri reglur um starvsskipan sína.

§ 3. Kærustovnurin tekur avgerð í teimum málum, ið verða lögð fyri stovnin.

Heimildir stjórans at taka avgerðir í serligum málum

§ 4. Í málum, sum ikki elva til iva ella ikki eru av grundleggjandi týðningi, kann stjórin, ella tann, sum stjórin letur sínar heimildir, gera av, at mál, sum er avgjört, skal takast upp aftur til nýggja viðgerð. Stjórin kann eisini taka avgerð um at játta

ella sýta steðgandi virknað í kærumálum, tá ið slík avgerð ikki tolar at bíða.

Stk. 2. Á sama hátt kann stjórin ella tann, sum hann heimilar til hetta, gera av, um kærarin er partur í málinum, um kærufreistin er hildin, og um kært er til rætta myndugleika. Hevur málið grundleggjandi týdning, skal Kærustovnurin setast.

Setan av Kærustovninum

§ 5. Kærustovnurin verður settur við stjóranum og tveimum lögfrøðingum.

Stk. 2. Í serligum førum kann stjórin gera av, at Kærustovnurin verður settur við stjóranum og fyra lögfrøðingum.

Stk. 3. Í málum, har serligur serkunnleiki verður mettur neyðugur fyri viðgerðina, kann Kærustovnurin verða settur við stjóranum og einum ella tveimum lögfrøðingum umframt einum ella tveimum viðkomandi serkønnum.

Stk. 4. Stjórin ger av, um mál skulu viðgerast eftir stk. 1, 2 ella 3, og hvør mannar Kærustovnin í einstøku málunum. Stjórin kann gera av, at mál, sum er byrjað sum vanlig viðgerð eftir stk. 1, skal flytast til viðgerð sambært stk. 2 ella 3.

Stk. 5. Stjórin kann gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika.

Avgerðir hjá Kærustovninum

§ 6. Avgerðir Kærustovnsins sambært § 5 verða tiknar við vanligum meiriluta, eftir at fundur er hildin um málið. Standa atkvøðurnar á jøvnum, er atkvøða stjórans avgerandi. Øll hava skyldu til at greiða atkvøðu.

Stk. 2. Stjórin kann gera av, at serkøn luttaka á fundi uttan av hava atkvøðurætt.

§ 7. Kærustovnsins avgerð kann vera: burturvísing, staðfesting, avtøka ella broyting av tí kærdu avgerðini.

Kærustovnurin kann eisini afturvísa málið til nýggja viðgerð ella beina málið til viðgerðar hjá einum myndugleika, sum ikki áður hevur tikið avgerð í málinum.

Stk. 2. Kærustovnurin er ikki bundin av málskrøvum partanna.

Stk. 3. Avgerðir hjá Kærustovninum skulu fráboðast skrivliga og skulu vera grundgivnar.

Útbúgvingarkrøv

§ 8. Stjórin á Kærustovninum skal hava lögfrøðiligt embætisprógv og hava royndir í fyrisiting ella øðrum viðkomandi fakøki.

Stk. 2. Lögfrøðingarnir, sum skulu taka avgerð eftir §§ 5-7, skulu hava lögfrøðiligt prógv ella aðra samsvarandi ella viðkomandi útbúgving.

Serkøn ráðgeving

§ 9. Kærustovnurin fær sær neyðuga serkøna ráðgeving eftir tørvi.

Stk. 2. Val av serkønnum skal vera grundað á teirra fakligu førleikar og eftir tilmæli frá yrkisbólkkum, har tað ber til.

Stk. 3. Serkøn verða vald fyri 3 ár í senn.

Stk. 4. Serkøn fáa lön ella samsýning, sum landsstýrismaðurin ásetir.

Kærur

§ 10. Kæra skal sendast skrivliga til Kærustovnin og skal, har tað ber til, vera grundgivin og hava próvskjøl hjáløgd.

Stk. 2. Allar upplýsingar, so sum ummæli, vátanir o.a., ið verða mettar neyðugar fyri at kunna viðgera og taka avgerð í málinum, skulu verða fingnar til vega, áðrenn málið verður lagt fyri Kærustovnin til avgerðar.

Stk. 3. Tann myndugleiki, ið hevur tikið ta kærdu avgerðina, hevur skyldu til at lata Kærustovninum allar upplýsingar, sum hava verið grundarlag undir kærdu avgerðini.

Stk. 4. Kæra hevur ikki steðgandi virknað uttan so, at hetta er ásett í aðrari lóggávu. Um serligar umstøður tala fyri tí, kann Kærustovnurin gera av, at ein kæra fær steðgandi virknað.

Onnur mál enn kærumál

§ 11. Umsóknir, tilmæli o.a., har Kærustovnurin sambært § 2 skal taka

avgerð, verða send Kærustovninum skrifliga.

Stk. 2. Allar upplýsingar, ið verða mettar neyðugar fyri at kunna viðgera og taka avgerð í málinum, skulu verða fingnar til vega, áðrenn málið verður lagt fyri Kærustovnin til avgerðar.

Almannakunngering av avgerðum og ársfrágreiðing

§ 12. Avgerðir, sum Kærustovnurin hevur tikið, kunnu almannakunngerast. Avgerðir, sum verða kunngjördar, skulu vera navnleysar og gjördar so ókenniligar sum gjørligt.

Stk. 2. Tá ið avgerðir verða valdar til almannakunngering, eigur serligur dentur at verða lagdur á, at avgerðirnar hava meginregluligan ella almennan týdning fyri siðvenjuna á økinum.

Stk. 3. Avgerðirnar kunnu almannakunngerast í øllum miðlum.

§ 13. Kærustovnurin ger eina ársfrágreiðing um virksesemi sítt, sum skal almannakunngerast.

Rættur partanna at møta í Kærustovninum

§ 14. Kærustovnurin eigur eftir áheitan ella kann av sínum eintingum geva þortunum og øðrum høvi til at siga fram sína áskoðan munnliga fyri Kærustovninum.

Skiftistíðarskeið

§ 15. Tann 1. januar 2022 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í almanna-, familju- og heilsumálum.

- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.

- 3) Kærunevndin hjá Studna.

Stk. 2. Tann 1. juli 2022 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í lendismálum.
- 2) Vinnukærunevndin.
- 3) Skuldarumskipanarnevndin.

Stk. 3. Tann 1. januar 2023 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin hjá Arbeiðsloysisskipanini, ALS.
- 2) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.

Stk. 4. Tann 1. juli 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 2) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.

Stk. 5. Tann 1. januar 2024 verður Tvingilsnevndin tikin av og virkisøkið flutt til Kærustovnin.

Gildiskoma og skiftisreglur

§ 16. Henda lögtingslóg kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjörd.

Stk. 2. Kæra send til kærunevnd og nevnd sambært § 15, og sum ikki er avgreidd, tá ið viðkomandi kærunevnd ella nevnd verður tikin av, viðger og avgreiðir Kærustovnurin sambært reglunum í hesi lögtingslóg.

Kapittul 1. Almennar viðmerkingar

1.1. Orsakir til uppskotið

Føroya Kærustovnur er sera nógv broyttur, síðani hann bleiv settur á stovn í 1998. Fleiri kærunevndir eru lagdar til stovnin, umframt at eisini aðrar nevndir, ið ikki viðgera kærur, eru lagdar til stovnin.

Nevndirnar eru í nógvar mátar sera ymiskar. M.a. er sera stórir munur á málbólkunum hjá teimum ymsu nevndunum, t.d. kann talan vera um ein borgara, kærara ella umsøkjara. Hesir persónar eru í sera ymiskum støðum, og tí er eisini munur á, hvørji atlit eiga at verða tikin móttvegis teimum ymsu málbólkunum.

Tørvur var á at fáa eftirmett virkseimið og skipanina hjá Kærustovninum og fáa eitt tilmæli um møguligar broytingar og tillagingar, so stovnurin fer at hóska betur til tað samfelag og tann fyrisitingarbygnað, sum er í dag.

Løgmaður setti 29. mars 2019 ein arbeiðsbólk at gera eina frágreiðing um hesi viðurskifti. Arbeiðsbólkurin læt lögmanni álit og tilmæli tann 16. oktober 2020.

1.2. Galdandi lóggáva

1.2.1. Almenna fyrisitingin var ofta fyri atfinningum tíðliga í 1990-árunum og fram, og ofta varð tað ført fram, at rættartryggin fyri borgaran var ov vánalig. Umsitingin var ov drúgv, og viðgerðin ov tilvildarlig. Slíkar atfinningar vendu sær eisini móti kærúmálsviðgerðini, har fólk m.a. settu spurnartekn við, hví tað tók fleiri ár at fáa eina avgerð frá einum myndugleika og uppافتur fleiri ár at fáa avgerðina roynda av einum kærummyndugleika, uttan at partarnir fingi innlit í, hvussu málini vóru fyrireikað og viðgjörd.

Fyrstu stig at stovna kærunevndir blivu tikin longu tíðliga í 1990-árunum. Við løgtingslóg nr. 121 frá 1991 um toll kundu avgerðir um toll, tiknar av táverandi Toll- og Skattstovu Føroya, kærast til Tollkærunevndina. Síðan bleiv við løgtingslóg nr. 136 frá 1992 um meirvirðisgjald stovnað ein meirvirðisgjaldskærunevnd. Kærunevndin í almannamálum bleiv síðan stovnað við løgtingslóg nr. 47 frá 1993, og við løgtingslóg nr. 169 frá 1997 um toll- og skattafyrising bleiv kærummyndugleikin í álíkningsmálum fyrst lagdur til kommunalar skattakærunevndir og síðan eina landsskattakærunevnd.

Tá ið hesar fyrstu og seinni kærunevndir blivu skipaðar, vóru vanligu grundgevingarnar, at ein kærunevnd hevur við sær, at orkan í landsstýrinum/ráðnum verður frígivin og kann raðfestast betur. Atlit at óheftni og valdsbýti var eisini vanligur partur av grundgevingunum. Hetta seinna í sambandi við, at landsstýrið annars hevur bæði ábyrgd av at gera yvirskipaðar reglur og samstundis taka avgerð í ítøkiligum kærúmálum. Síðan hava eisini atlit at skjótari og betri viðgerð í kærunevnd, sum umframt lögfrøðiligan førleika eisini skal vera samansett av fólki við aðrari fakligari bakgrund, verið førd fram.

Ein onnur grundgeving fyri at skipa kærunevndir er atlit ið at halda politiska myndugleikan burtur frá ítøkiligum avgerðum í einstaklingamálum. Rákið í fyrisitingarpolitikkinum seinastu tiggju árinum hevur verið, at politiska leiðslan skal stýra í stórum og ikki í smálutum. Fatanin tykist vera, at tað er *óheftni* av politiskari uppiblanding – og frávera av beinleiðis politiskari uppiblanding – sum serliga gevur fyrisitingaravgerðum legitimitet.

Nakrar av somu atfinningum, sum upprunaliga vórðu nýttar sum grundgeving fyri at seta kærunevndir, blivu kortini eisini seinni settar fram móti teimum upprunaligu kærunevndunum, serliga at tær høvdu ov litla skrivstovuorku og arbeiddu ov seint. Í 1998 varð tiskil gjørt av at seta á stovn ein felags kærustovn, sum í fyrstu atløgu skuldi vera skrivstova, sum tók sær av virkseminum hjá Kærunevndini í almannamálum, Landsskattakærunevndini og Meirvirðisgjald- og Tollkærunevndini.

Kærustovnurin vaks skjótt, og alsamt fleiri nevndir komu aftrat. Kærustovnurin er í lötuni skrivstova hjá 12 ymiskum nevndum.

Kærunevndirnar eru vanligast á økjum, ið hava stóra mongd av líknandi fyrisitingarrættarligum avgerðum, sum t.d. á skattaøkinum, almanna- og heilsuøkinum ella byggjókinum, men eisini á økjum, har talan ikki er um stórt tal av avgerðum, eru kærunevndir skipaðar. Hetta kann hava samband við, at nevndin skal hava onkran ítøkiligari serkunnleika, sum ikki verður roknað við, at umsitingin hjá landsstýrismanninum hevur. Eitt dømi um hetta er Psykiatriska Sjúklingakærunevndin. Aftur aðrar nevndir eru, ið ikki so væl, ella ikki bara, kunnu síggjast sum fyrisitingarrættarligur kærummyndugleiki, eitt nú Fjølmiðlakærunevndin og Høvuðsbarnaverndarnevndin.

Allar kærunevndirnar eru kollegialar eindir, og tær fylgja tiskil ikki meginregluni í fyrisitingini um sokallaða monokratiska skipan, t.e. at ein einstakur persónur (stjóri ella líknandi) stýrir virkseminum.

Kærunevndir, sum í lötuni eru skipaðar kring Føroya Kærustovn, eru hesar:

- 1) Kærunevnd í almanna-, familju- og heilsumálum.
- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.
- 3) Kærunevndin í lendismálum.
- 4) Vinnukærunevndin.
- 5) Kærunevndin fyri Studna.
- 6) Skuldarumskipanarnevndin.
- 7) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.
- 8) Kærunevndin hjá Arbeidsloysisskipanini (ALS).
- 9) Fjølmiðlanevndin.
- 10) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 11) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.
- 12) Tvingsilsnevndin.

1.2.2. Valið av nevndunum

Tað eru landsstýrisfólkini á avvarðandi málsøki, sum tilnevna nevndarlimir, í summum førum eftir tilmæli frá feløgum ella áhugabólkum. Lógarásetingar eru kortini ikki um, hvussu valið fer fram, ella hvussu ofta limir kunnu veljast aftur.

1.2.3. Kærustovnur, kærunevndir og virki teirra

Her verður í stuttum lýst, hvussu kærunevndirnar virka, arbeidsgongdir og arbeidsviðurskifti.

Viðvíkjandi arbeidshátti kann í stuttum sigast, at øll vanlig avgerðarmál og eisini mong mál av prosessuellum slagi verða lögð fyri nevnd til stødutakan. Nøkur undantøk eru, so sum innlitsmál, ið mugu avgreiðast skjótt og ikki kunnu bíða eftir næsta nevndarfundi, ella mál, sum eiga at avvísast, tí tey falla uttan fyri heimildina hjá nevndunum. Slík mál avgreiða

lögfróðingarnir á Kærustovninum, og tey verða lögð til kunningar hjá nevdunum á næstkomandi fundi.

Tá ið nevnd hefur fund, eru nøkur grundleggjandi viðurskifti, ið atlit má takast til, og arbeiði, ið skal gerast, sama hvussu nógv mál skulu viðgerast á fundi, ella hvørja nevnd ið talan er um. Innkallingar skulu gerast, skjøl sendast, fundir skipast, fundarsamsýningar avgreiðast.

Viðgerðartíðirnar eru ymiskar frá nevnd til nevnd og vóru hesar í 2019 millum 6 dagar og 6½ mánað. Sum heild eru viðgerðartíðirnar helst á eini leið, tá ið hugsað verður um, at tær verða roknaðar frá tí degi, málini eru innkomin til Kærustovnin, inntil tey eru avgreidd á fundi. Íroknað viðgerðartíðina er øll tann tíðin, tað tekur at fáa málið lýst hjá avvarðandi myndugleika, hoyrt partarnar og skrivað lögfrøðiligt upprit um málið. Nevndirnar við stytstu viðgerðartíðunum, so sum Psykiatriska Sjúklingakærunevndin og Høvuðsbarnaverndarnevndin, krevja serliga skjóta viðgerð og hava serstakar viðgerðarmannagongdir sum tryggja, at so verður.

Flestu nevndirnar hava mánaðarligar fundir. So skjótt sum lögfróðingarnir eru lidnir við uppritini, verða tey lögð fyri nevdarfund.

Við atliti til skjótleika í avgreiðsluni hevði tað ikki styttað stóra um viðgerðartíðina, um málini vórðu avgreidd á skrivstovuni uttan at vera lögð fyri nevnd, tá ið vit tosa um nevndir, ið hava mánaðarligar fundir, tí so mikið stutt er ímillum fundir.

Øvugt í teimum nevdum, sum ikki hava regluligar fundir, har hevði slík mannagongd ivaleyst styttað um viðgerðartíðina. Øvugt er tað júst í nevdum, sum ikki mótast so ofta, at neyðugt er, at nevndirnar kunnu taka støðu til øll mál, fyri at nevdarlimirnir fáa fatan av, hvat hendir á økinum.

1.2.3.1. Málsgongd og starvsfólkaligar ábyrgdir

Tað hevur verið so upprunaliga, at stjórin á Kærustovninum var við til allar fundir, las øll upprit, var við í kjakinum um øll mál og hevði innlit og yvirlit yvir alt nevdararbeiði. Hetta læt seg væl gera, tá ið triggjar nevndir vóru knýttar at stovninum. Í lötuni, nú tólv nevndir og samanlagt rættiliga víðfevnd lógarøki eru lögð til stovnin, ber hetta sjálvsagt ikki til longur. Tí er tað eisini so, at lögfróðingarnir á stovninum hava fakliga ábyrgd av ávísnum økjum hvør sær.

Mælt verður til at halda fast við einstreingjaða bygnaðin, sum hann er í dag, og ikki skipa stovnin við deildum. Hugsað verður, at bygnaðurin kann vera uppafur einfaldari við flötum bygnaði. Stovnurin er lítil, og neyðugt er at vera smidligur, so til ber at umskipa og býta arbeiðsorkuna eftir, hvussu nógv mál eru, og hvussu starvsfólkahópurin broytist.

Tann einstreingjaða bygnaðurin kann hava við sær, at starvsfólk eiga at fáa viðbót, sum samsvarar við ta eyka ábyrgd og neyðugu servitan, sum liggja í nýggju uppgávuunum.

1.2.3.2. Praktiska arbeiðsbýtið millum Kærustovnin og nevdarlimir

Áðrenn mál verður lagt fyri nevnd, verður upprit við tilmæli um avgerð vanliga gjørt av lögfróðingi á Kærustovninum. Upprit og tilhoyrandi skjøl vera senda nevdarlimunum fyri fundin, so tey hava møguleika fyri at seta seg inn í málini undan fundinum.

Fleiri nevdarformenn eru advokatar, og teirra royndir í rættarskipanini geva eina øðrvísi og kanska praktiskari áskoðan á málini. Teirra serkunnleiki og víða sjónarhorn hevur stórt virði,

men vanligur fyrisitingarrættur er ikki altíð teirra sterkasta serfrøði. Aðrir formenn starvast í fyrisitingini og hava tí ofta fleiri royndir við fyrisitingarrætti. Samspælið millum uttanhýsis og innanhýsis serkunnleikan gevur í ávísimum málum góða synergieffekt í viðgerðini, men størsti parturin av fakligu viðgerðini hendir í innanhýsis samskipti millum starvsfólkini á Kærustovninum og í minni mun við nevndirnar, ið vanligu gerast partur av viðgerðini rættiliga seint í tilgongdini. Í hesum sambandi kann verða viðmerkt, at fyrisitingarrættarlig kæriviðgerð og almennur rættur sum heild eru serøki hjá Kærustovninum, og størsti parturin av málunum, sum verða lögð fyri Kærustovnin, snýr seg um kærur um avgerðir hjá almennum myndugleikum.

Ein kann tískil ivast í, hvussu munadygt fakliga “kvalitetseftirliti” uttanífrá er, tá ið hugsa verður um, at upprunaliga endamálið við at skipa kærustovn á henda hátt var at fáa arbeiðsbýti millum serkøna nevnd og skrivstovu.

Í samskipti við advokatar umboðandi borgarar og viðskiftafólk annars fáa starvsfólk á Kærustovninum mangan ta fatan, at uttanhýsis fatanin er, at tað eru starvsfólk á Kærustovninum sjálvi, sum í veruleikanum taka avgerðirnar. Í hesum liggur á ongan hátt ein tilonkisgerð av arbeiðinum hjá nevdunum, men hetta er bara ein staðfesting av, at skrivstovan sum er longu ger týðningarmesta arbeiðið, og at borgarar ofta fata Kærustovnin sjálvan sum myndugleikan.

1.2.3.3. Virksemi á Kærustovninum í 2019

Tilsamans 372 nýggj mál komu inn til Kærustovnin í 2019 og er hetta væl hægri enn undanfarna ár, tá 331 mál vórðu móttikin. Hækkingin er at síggja hjá flestu nevdunum tó so, at størsta hækkingin í mun til undanfarna ár er at síggja hjá Kærunevdini í lendismálum, Skatta- og avgjaldskærunevdini og Kærunevdini í almanna-, familju- og heilsumálum. Hinvegin eru færri mál innkomin til Vinnukærunevdina, Psykiatriska Sjúklingakærunevdina og Høvuðsbarnaverndarnevdina enn undanfarna ár. Merkisvert er kanska, at bert eitt mál er innkomið til ávíkavist Kærunevdina hjá ALS og Kærunevdina hjá Barsilsskipanina hetta árið. Kærunevdin hjá ALS fekk annars 14 kærur árið frammanundan, meðan Kærunevdin hjá Barsilsskipanini onga kærur móttók tað árið.

1.3. Stýrisskipanarlógin § 35. Kann Kærustovnurin taka endaligar fyrisitingarligar avgerðir?

§ 1 í stýrisskipanarlógini, t.e. løgtingslóg nr. 103 frá 26. juli 1994 um stýrisskipan Føroya, sum broytt við løgtingslóg nr. 75 frá 25. mai 2009, ger endaliga *valdsbýtið* upp í yvirtiknum málum, og førir m.a. við sær, at lóggevandi, úttinnandi og dømandi valdið ikki kann lata hetta vald frá sær sjálv, heldur ikki við løgtingslóg. Ásett er at úttinnandi valdið er landsstýrið, og bert landsstýrið, og úttinnandi heimildir kunnu ikki leggjast til løgtingsnevnd. Tað sæst á bls. 174 ff í álitinum um stýrisskipanarviðurskipti Føroya frá 1993, at § 1 tó ikki er til hindurs fyrri, at fyrisitingarligar heimildir verða lagdar slíkum ráðum og nevdum, sum umrøddar og heimilaðar eru eftir § 35.

Stýrisskipanarlógin § 35 ásetir: *Hóast § 1 kann við løgtingslóg í nærri ásettan avmarkaðan mun heimild verða latin nevdum, stýrum og ráðum at taka endaligar fyrisitingarligar avgerðir.*

Í álitinum verður á bls. 190 sum viðmerking til grein 35 í stýrisskipanarlógini m.a. sagt soleiðis:

“Eftir § 1 er útinnandi valdið hjá landsstýrinum, og allur fyrisingarligur avgerðarrættur kann sostatt við lögtingslóg bert leggjast til landsstýrið, ella til kommunustýrini sbr. § 56, um hann ikki skal ganga ímóti stýrisskipanini.

Í ávísum forum kunnu tó verða umstøður, sum gera tað ynskiligt, at bólkar, sum eru óheftir av landsstýrinum, mynda eina nevnd, stýri ella eitt ráð, sum hevur endaliga fyrisingarliga avgerðarrættin, og er tí í greinini ásett, at hóast § 1, so kunnu við lögtingslóg setast nevndir, sum taka endaligar fyrisingarligar avgerðir á ávísum nærri ásettum avmarkaðum málsøkjum.”

Hóast at § 35 einans nevnrir nevndir, stýri og ráð, verður mett at um ein kærunevnd kann taka endaliga fyrisingarrættarliga avgerð, so kann ein óheftur kærustovnur eisini gera tað.

Her má § 35, sum er so vanligt, tá ið grundlógir og stýrisskipanarlógir verða tulkaðar, tulkast eftir sínum endamáli heldur enn strangt eftir bókstavinum. Undantakið, sum § 35 ger til § 1 í stýrisskipanarlógini er orsakað av, at tey óheftu organ, sum verða nevnd í § 35, eru tey sum man hevur sæð fyri sær sum teir upplögdu sjálvstøðugu stovnar, sum kunnu koma aftrat Løgtingi, landsstýri og dómstólum. Umvent kann ætlanin við § 35 ikki hava verið, at ein stovnur, sum ikki kann bólkast sum nevnd, stýri ella ráð, ikki kann vera undantak til § 1 á sama hátt sum hesir. Talan er í roynd og veru einans um ein heldur tilvildarligan mun á einum sjálvstøðugum myndugleika, hvørs ovasta leiðsla stendur í fleiri persónum (kollegialur myndugleiki) mótsatt einum sjálvstøðugum myndugleika, hvørs ovasta leiðsla stendur í einstøkum persóni (monokratiskur myndugleiki).

Øll tey atlit sum hava verið nevnd sum grundgeving fyri at tað leggja kæruviðgerð í óheftar kærunevndir, gera seg á sama hátt galdandi fyri at leggja kæruviðgerð til ein óheftan kærustovn. Einasti munurin er at Kærustovnurin fer at taka avgerðirnar í staðin fyri at leggja upprit og tilmæli til ein kærunevnd, sum tekur avgerðina.

Í dag hava tær ymisku kærunevndirnar ábyrgdina av ítøkiligum avgerðunum, sum tær taka, og kærunevndirnar standa einans til svars mótvegis dómstólunum í mun til avgerðirnar sjálvar. Tað sama verður galdandi, tá ið Kærustovnurin tekur endaligu avgerðina; tá fer Kærustovnurin einans at standa til svars mótvegis dómstólunum í mun til avgerðirnar sjálvar.

1.4. Endamálið við uppskotinum

Endamálið við uppskotinum er at skipa Kærustovnin sum sjálvstøðugan og óheftan myndugleika. Hetta hevur við sær, at 11 kærunevndir og aðrar nevndir verða tiknar av yvir eitt tíðarskeið uppá 2 ár, og at ein kærunevnd verður flutt.

Við uppskotinum verður serstøk lögtingslóg fyri virkseimið hjá Føroya Kærustovni, sum ásetur, hvørji mál kunnu avgreiðast av stovninum og hvussu, eins og ásetingar verða um onnur viðurskifti, so sum óheftni o.a. Skotið verður upp, at felags reglur eru fyri viðgerðina á stovninum.

1.4.1. Avtaka nevndir og flyta virkseimi til Kærustovnin

Skotið verður upp at taka av ellivu av nevndunum, sum Kærustovnurin er skrivstova hjá. Tær heimildir, sum hesar nevndir í dag hava, skulu flytast til Kærustovnin. Tað merkir, at Kærustovnurin framyvir skal viðgera og taka avgerð í kærumálunum, sum tær átta kærunevndirnar hava, og Kærustovnurin skal eisini taka avgerð í teimum málum, sum tær triggjar avgerðarnevndirnar hava.

Talan er um fylgjandi nevndir:

- Kærunevndina í almanna-, familju- og heilsumálum.
- Skatta- og avgjaldskærunevndina.
- Kærunevndina hjá Studna.
- Kærunevndina í lendismálum.
- Vinnukærunevndina.
- Kærunevndina hjá ALS.
- Kærunevndina hjá Barsilsskipanini.
- Psykiatriska Sjúklingakærunevndin.
- Skuldarumskipanarnevndina.
- Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- Tvingsilsnevndin.

Flestu av avgerðunum hjá nevndunum er grundaðar á fyrisitingarrættin, og lögfrøðin er tann berandi parturin av viðgerðini. Henda servitan er á Kærustovninum, og tí kunnu lögfrøðingarnir á stovninum avgreiða flestu máluni. Í teimum málum, har neyðugt er at hava serkøna ráðgeving, t.d. frá læknum ella byggikønum, ber til at hava eina skipan, har serkøn eru knýtt at stovninum sum ráðgevar at taka til, tá ið tað verður mettt neyðugt.

Skotið verður upp at avtaka *Høvuðsbarnaverndarnevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Barnaverndarøkið er so mikið serligt, at tað verður ikki mettt nóg mikið at hava serkøn sum ráðgevandi, tá ið avgerð skal takast í hesum málum. Mettt verður neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Nøkur mál kunnu og verða avgjørd út frá skrivligum tilfari. Men flestu mál verða viðgjørd á samráðingarfundum, har partarnir fáa høvi at mæta fyri nevndini. Nevndarlimirnir fáa høvi at spyrja bæði barnaverndartænastuna um hennara tilmæli og hoyra foreldrini, áðrenn niðurstøða verður gjørd. Neyðugt er tískil at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum á hesum øki.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mettt, at hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

Eisini viðvíkjandi *Psykiatriska Sjúklingakærunevndin* verður skotið upp at avtaka *kærunevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Eins og við Høvuðsbarnaverndarnevndini er talan um kærunevnd, har tað er neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Í Psykiatrisku sjúklingakærunevndini er avgerandi, at lækni er við í viðgerðini av kærunum. Her mæta kærararnir ofta á fundi, og meting skal ikki bara gerast um tvingsilsinnavirni, sum eru framd, men ofta eisini um støðuna hjá kæraranum fundardagin. Ein partur av grundarlagnum fyri avgerðini er frágreiðing frá kærara. Her er tí neyðugt við serkønum, í øllum førum lækna, sum parti av avgerðarmyndugleikanum.

Lögfrøðiligi kunnleikin er tó á Kærustovninum, og tí kann hetta økið skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

Eisini viðvirkjandi *Tvingsilsnevndin* verður skotið upp at avtaka *nevndina* og í staðin lata lögfrøðingar á Kærustovninum saman við serkønnum taka avgerð í hesum málum.

Tvingsilsnevndin hevur víttfevnandi málsøki, ið fevnir um bæði nógv og ymisk mál. Tvingsilsnevndin tekur bæði støðu til, um tilmæli um tvingsilsinntriv frá kommunum og Almannaverkinum kunnu góðkennast, samstundis sum nevndin eisini viðger kærur um framd tvingsilsinntriv og ávísar avgerðir hjá myndugleikum.

Enn hevur nevndin ikki virkað so leingi, og tí er royndirnar hjá Kærustovnunum við hesi nevndini enn sera avmarkaðar. Mett verður at virkseimið hjá hesi nevndini í fleiri førum kann javnmetast við virkseimið hjá Psykiatriska Sjúklingakærunevndini, sum Kærustovnurin hevur verið skrivstova hjá síðani 2009.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett at eisini hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu. Í lógaruppskotinum verður Tvingsilsnevndin tann seinasta nevndin, sum verður tikin av tann 1. januar 2024.

1.4.2. Fjølmiðlanevndin flytast aðrastaðni

Skotið verður upp at flyta skrivstovuvirkseimið hjá Fjølmiðlanevndini av Kærustovninum. Virkseimið á Kærustovninum er skipað rundan um viðgerð av stakmálum. Miðað verður eftir at gera niðurstøður, um tað so er í einstøkum kærumálum, í viðgerð av umsóknum, ella tá ið ræður um góðkenning av tilmælum.

Í samsvari við hetta er uppgávan á Kærustovninum viðvirkjandi Fjølmiðlanevndini avmarkað til kæruviðgerð. Men ein fjølmiðlanevnd kundi gjørt so nógv annað, so sum at skipa fyri kunning ella kjaki um fjølmiðlaviðurskifti. Hetta útfarandi virkseimið, sum kundi verið útint við ráðstevnum, greinum, viðmerkingum o.a., sampakkar ikki serliga væl við virkseimið á Kærustovninum, sum er at avgreiða stakmál. Røkkur tíðin ikki til alt, vil tað vera so, at mál, har borgarar bíða eftir úrsliti í einum kærumáli, verða raðfest fremri enn slíkt kunnandi virkseimi, sum ikki er kravfest.

Innihaldsliga eru hesi mál eisini øðrvísi enn hini kærumálini á stovninum. Talan er meira um eina fjølmiðlaetiska heldur enn eina lögfrøðiliga meting, tá ið um hesar kærur ræður. Fyri at loysa fjølmiðlamál er tí tørvur á aðrari servitan enn lögfrøði, og hon finst hjá fjølmiðlunum. Best hevði tí verið, um fjølmiðlarnir sjálvir høvdu um hendi hesa nevnd. Tað eru eisini teir, sum eiga og duga best at seta mørkini fyri góðum fjølmiðlasiði. Í øðrum Norðurlondum (Danmark og Noreg) er tað miðlarnir sjálvir, sum skipa virkseimið hjá sínum fjølmiðlanevndum.

Um onkur hevði fulla ábyrgd av nevndini, eisini tí partinum, sum ikki snýr seg um kæruviðgerð, hevði nevndin kanska eisini komið meira til sín rætt.

Sambært § 41 í lögtingslóg nr. 45 frá 16. mai 2006 um fjølmiðlaábyrgd, sum broytt við lögtingslóg nr. 30 frá 30. apríl 2007, er tað landsstýrið sum setir Fjølmiðlanevndina, og sambært § 52, stk. 2 rindar landskassin fyri skrivstovuhald hjá Fjølmiðlanevndini. Sambært lógini er tískil onki til hindurs fyri, at skrivstovan hjá Fjølmiðlanevndini er aðrastaðni enn á Kærustovninum.

1.4.3. Serliga skipan fyri, hvussu Kærustovnurin tekur avgerð sum sjálvstøðugur myndugleiki

Mælt verður til at gera serliga skipan fyri, hvussu Kærustovnurin tekur avgerð sum sjálvstøðugur myndugleiki.

Í dag eru tað nevndir við trimum ella fimm fólki, sum taka tær avgerðir, har Kærustovnurin hevur um hendi skrivstovuvirksemi. Mælt verður til at varðveita hesa kollegialu skipan á tann hátt, at tað altíð eru minst trý fólk, sum eru við í viðgerðini hjá Kærustovninum av øllum málum. Við hesum fæst fyrimunurin av kollegialu skipanini, sum er at fleiri heilar hugsa betri enn ein, og at sjónarmið verða mýkt til og betra í kjaki millum fleiri.

Við tað at meginreglan er at tað eru *triggir lögfrøðingar*, sum eru við í hvørjari avgerð, ber til at tryggja góðskuna í avgerðunum, samstundis sum byrgt verður fyri, at onkur situr púra einsamallur við einum fakøki. Tað verður mett at vera ein fyrimunur, at við hesi skipan skulu lögfrøðingarnir eisini royna síni sjónarmið við sínar javnlíkar, og hetta eigur alt annað líka at geva eina betri viðgerð og elva til betri avgerðir.

Stjórin kann eisini gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mett at gagna viðgerðina av málinum.

Í málum, har serligur serkunnleiki verður mettur neyðugur fyri viðgerðina, kann Kærustovnurin verða settur við stjóranum og einum ella tveimum lögfrøðingum umframt einum ella tveimum viðkomandi serkønnum.

Orsøkin til at tey serkønuni ikki eru við í øllum avgerðum er, at nøkur mál eru reint lögfrøðilig, og tá hevur ikki-lögfrøðiligur fakkunnleiki ongan nevniverdan týðning fyri viðgerðina av málinum.

Heimild er fyri at seta Kærustovnin við *fimm lögfrøðingum* í serligum førum. Tað kann vera, tí talan er um serliga prinsipielt mál, serliga trupult mál ella kanska serliga torggreitt mál, at mett verður, at fleiri skulu vera við í viðgerðini. Tað eigur at vera undantakið, at neyðugt er at hava fimm lögfrøðingar við í eini viðgerð. Eisini í hesum málum kann stjórin gera av, at í staðin fyri ein av lögfrøðingunum kann Kærustovnurin setast við einum *persóni við øðrum viðkomandi serkunnleika*, tá ið tað verður mett at gagna viðgerðina av málinum.

1.4.4. Serkunnleiki knýttast til Kærustovnin

Tá ið kærunevndirnar verða avtiknar, kann annar fakligur serkunnleiki enn lögfrøði sostatt í staðin fyri at vera í sjálvari kærunevndini verða knýttur til Kærustovnin sum serkønir ráðgevar ella beinleiðis verða sett sum starvsfólk á Kærustovninum.

Talan verður um serkunnleika so sum lækni, sálarfrøðingur, sosialráðgevi, námsfrøðing, heilsufrøðing, barnaserkøn, roknskaparkøn, byggikøn, serkøn viðvíkjandi ravmagni, serkøn viðvíkjandi fjarskifti, serkøn í djórasjúkum, serkøn í matvørum, serkøn í aling, serkøn í kapping, serkøn í roknskapi og serkøn í tryggingarvirksemi – cand. act. o.a.

Í starvsskipanini fyri Kærustovnin verður ásett, hvørjir serkunnleikar vanligu eiga at verða tiknir við í fyrireikingini av málum á ávísnum málsøki.

Í aðra mátar verður það stjórnin sum í hvörjum einstökum málið má meta um, hvörji mál tærva ikki-lögfrøðiliga fakkøna hjálp – bæði í mun til fyrireikingina av málinum og til sjálva viðgerðina av málinum.

Það er í lógaruppskotinum lagt upp til at Kærustovnurin sjálvur, t.e. stjórnin, sum velur tey serkønu. Hetta út frá tí hugsan, at tey sum er serkøn í kærúmálsviðgerð, mugu metast at vera næst til at meta um, hvörjari serfrøði brúk er fyri. Tey serkønu vera vald fyri 3 ár í senn og kunnu endurveljast.

1.4.5. Tíðarætlan og skiftistíðarskeið

Skotið verður upp, at nevndir verða tiknar av og avgerðarheimildin flutt til Kærustovnin, og at hetta verður gjørt líðandi, so at ein ávís skiftistíð verður, har Kærustovnurin tekur avgerðir á ávís sum økjum, samstundis sum Kærustovnurin hevur skrivstovuvirksemið um hendi á øðrum økjum.

Í uppskotinum er skotið upp, at skiftistíðarskeiðið er tvey ár, frá 1. januar 2022 til 1. januar 2024. Tá ið hendan skiftistíðin er av, tekur Kærustovnurin avgerð á øllum økjum, undantikið eftir fjølmiðlalógini.

Í uppskotinum er skotið upp fylgjandi skiftistíðarskeið:

Tann 1. januar 2022 verða hesar kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í almanna-, familju- og heilsumálum.
- 2) Skatta- og avgjaldskærunevndin.
- 3) Kærunevndin hjá Studna.

Tann 1. juli 2022 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin í lendismálum.
- 2) Vinnukærunevndin.
- 3) Skuldarumskipanarnevndin.

Tann 1. januar 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Kærunevndin hjá Arbeidsloysisskipanini, ALS.
- 2) Kærunevndin hjá Barsilsskipanini.

Tann 1. juli 2023 verða hesar nevndir og kærunevndir tiknar av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

- 1) Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- 2) Psykiatriska sjúklingakærunevndin.

Tann 1. januar 2024 verður Tvingsilsnevndin tikin av og virkisøkið flutt til Kærustovnin:

1.4.4. Framtíðin

Lagt verður upp til, at Kærustovnurin fer frá eini skipan, har øll mál skulu fyrireikast at leggja fyri nevndir, til eina skipan, har avgerðirnar verða tiknar á stovninum. Henda skipan verður mett at vera einfaldari enn skipanin í dag við tólv ymiskum nevndum, hvør við sínari reglugerð.

Fyri at undirbyggja hetta verður lagt upp til, at útgangsstøðið er, at somu málsviðgerðarreglur eru fyri alla viðgerð á Kærustovninum. Í stuttum kann sigast, at um ikki annað er ásett í serlóg, verða øll mál viðgjørd eftir grundreglunum í fyrisitingarlógini og í reglunum um Kærustovnin sum bakstøði.

Tá ið nýggj øki frameftir skulu leggjast til Kærustovnin, er útgangsstøðið soleiðis, at kærugongdin verður beinleiðis til Kærustovnin. Kærustovnurin avgerð, um neyðugt er at innheinta ráðgeving frá serkønum, ella um talan er um mál, har serkønum eiga at vera við sum partur av avgerðarmynduleikanum. Nærri reglur um hetta verða ásettar í starvsskipanini fyri Kærustovnin, sbr. § 2, stk. 4 í lógaruppskotinum.

1.4.5. Slag av málum

Kæruviðgerð av almennum avgerðum var við stovnan og má framvegis metast at vera fremsta endamálið við Kærustovninum. At savna alla almenna kæruviðgerð á einum staði má vera aðalendamálið. Hetta forðar tó ikki fyri, at Kærustovnurin eisini kann taka sær av øðrum uppgávum.

Størsti parturin av málunum, sum Kærustovnurin viðger, og har fremsti førleikin hjá stovninum er, er í fyrisiting og almennum rætti. Mælt verður til, at Kærustovnurin eisini frameftir heldur seg á hetta økið. Privatrættarlaga økið við t.d. avtalurættinum er ikki eitt øki, sum Kærustovnurin hevur nógvar royndir við, og mál, sum t.d. viðvíkja trætum millum borgarar, verða ikki mett at hóska serliga væl saman við virkseminum á Kærustovninum.

Innan fyri hesar rammur verður mett, at Kærustovnurin kann taka sær av øðrum uppgávum enn kærumálsviðgerð. Hetta vísa royndirnar við Høvuðsbarnaverndarnevndini og Skuldarumskipanarnevndini. Hesar báðar nevndir viðgera ikki kærur og falla tí uttan fyri uppruna endamálið við Kærustovninum. Men í báðum førum er talan um avgerðir, har meginreglur frá vanliga fyrisitingarrættinum eru viðkomandi, og har tørvur er á at menna fyrisitingarrættarlig virðir av ymiskum slagi og røkja serliga týðandi atlit sum at tryggja líka viðgerð og rættartrygd í breiðastu merking.

Mælt verður tó frá, at uppgávur, sum fata um bæði *ráðgeving og kæruviðgerð á sama øki*, verða lagdar til stovnin. Tað verður ikki mett hóskaði, at sami myndugleiki tekur sær av báðum uppgávum. Umframt at orka verður tikin frá primeru uppgávuni at røkja kærumálsviðgerð økir ráðgeving og kærumálsviðgerð á einum og sama stovni um somu tíð vandan fyri, at kærumyndugleikin gerst ógegnigur.

Mælt verður eisini frá, at uppgávur, har *uppsøkjandi og útfarandi virksemið* er høvuðsuppgávan verða lögð til stovnin. Kærustovnurin fer altíð at raðfesta kæruviðgerð og málsviðgerð fremst, og tá kann slíkt uppsøkjandi virksemi lætt detta burtur ímillum. Hervið verður ikki sagt, at starvsfólk á Kærustovninum ikki yvirhøvur skulu luttaka í uppsøkjandi og útfarandi virksemi. Tað kann eitt nú vera hóskaði, at starvsfólk á Kærustovninum luttaka í almennum orðaskifti og geva íkast til almenna kunning um týðandi fyrisitingarrættarligar spurningar, um hetta ikki nertir við einstøk mál ella á annan hátt er óheppið fyri teirra óheftni. Sjónumið er meira tað, at nevndir og virksemi kring lóggávu, har tað væntast, at útfarandi og uppsøkjandi virksemi er ein týðandi ella integreraður partur, er neyvan væl egnað til Kærustovnin.

Ítøkiliga skal viðmerkjast, at eitt økið, sum fyrr hevur verið upp á tal at leggjast til Kærustovnin,

eru *kærur um starvsfólkaviðurskipti*. Kærustovnurin hefur fyrr mælt frá, at hesi mál verða lögð til stovnin og hildið verður fast við hesum tilmæli. Starvsfólkaviðurskipti hava sjálvsagt eina fyrisitingarrættarlíga síðu, men málini eru um somu tíð so vovin inn í leiðsluheimildir og onnur viðurskipti, har menniskjanslíga atlitíð hefur stóran týðning, at tað er ikki skilagott at leggja fyrisitingarlígu ábyrgdina út um myndugleikastígveldið til óhefta kærunevnd ella myndugleika.

Møguleiki er longu fyri at royna slík mál fyri óheftum myndugleikum, nevnilig dómstólunum, og hava teir valt at halda sína roynd so, at einans eyðsýnd mistøk verða sett til vikis, meðan teir sjáldan hava meining um metingarspurningar. Arbeidsbólkurin helt verandi skipan vera nøktandi og sá ikki fyrimunin í at skipa Kærustovnin sum kærummyndugleika í setanarmálum. Løgmansskrivstovan er samd við arbeidsbólkin um hetta.

1.4.6. Málstal og nýggj øki

Í sambandi við stovnan av nýggjum kærunevndum, og um kærugongdin skal vera til landsstýrismannin í eina tíð, áðrenn øki skal leggjast til eina móguliga kærunevnd, hefur serlíga talið av móguligum kærum verið havt á lofti. Viðhvørt verður met, at er talið av kærum serlíga lítið, er ikki hósandi at stovnseta nýggja nevnd at viðgera kærurnar.

Um útgangsstøðið frameftir verður, at kærugongdin verður lögð til Kærustovnin, er tað ikki avgerandi, hvussu nógv mál væntandi verða á einum øki. Eisini øki við heilt fáum málum kunnu leggjast til stovnin.

Hin spurningurin, um tað er skynsam, at kærugongd í eina tíð er til stjórnarráðið, áðrenn støða verður tikin til, um kærunevnd skal setast, er mest politisk og veldst mest um økið og áhugan fyri at fylgja við og ávirka.

1.4.7. Fígging

Verða nevndir tiknar av, eru nevndarsamsýningar, sum ikki skulu rindast. Hinvegin skal leggjast upp fyri, at útreiðslur í staðin verða til tey serkønu, og eisini skulu starvsfólk á stovninum væntandi hava viðbót fyri ta servitan og eyka ábyrgd, sum liggur í at taka avgerðirnar. Tí er framvegis neyðugt at taka støðu til játtanina hjá Kærustovninum, um ætlanin er at leggja nýggj øki til stovnin.

1.4.8. Viðvíkjandi bygnaðinum á stovninum

Mett verður, at tað er ikki neyðugt at skipa Kærustovnin við deildum, men heldur halda fast við einstreingjaða bygnaðin, sum hann er í dag. Kanska heldur gera bygnaðin upp aftur einfaldari við at hava heilt flatan bygnað. Stovnurin er lítil, og tað er neyðugt at hava ein fleksibilitet, at kunna fordeila alt eftir, hvussu málstølini og starvsfólkahópurin broytist.

1.5. Samandráttur av nýskipanini við uppskotinum

Ellivu av nevndunum, sum Kærustovnurin er skrivstova hjá, verða tiknar av. Tær heimildir, sum hesar nevndir í dag hava, skulu flytast til Kærustovnin. Tað merkir, at Kærustovnurin framvirk skal viðgera og taka avgerð í kærumálunum, sum tær átta *kærunevndirnar* hava, og Kærustovnurin skal eisini taka avgerð í teimum málum, sum tær triggjar *avgerðarnevndirnar* hava.

Talan er um fylgjandi nevndir:

- Kærunevndina í almanna-, familju- og heilsumálum.
- Skatta- og avgjaldskærunevndina.
- Kærunevndina hjá Studna.

- Kærunevndina í lendismálum
- Vinnukærunevndina
- Kærunevndina hjá ALS.
- Kærunevndina hjá Barsilsskipanini.
- Psykiatriska Sjúklingakærunevndin.
- Skuldarumskipanarnevndina.
- Høvuðsbarnaverndarnevndin.
- Tvingsilsnevndin.

1.5.1. Fyri *sje* av *kærunevndunum* og *einari nevnd* verður mett at flestu avgerðirnar eru grundaðar á fyrisitingarrættin, og lögfrøðin er tann berandi parturin av viðgerðini. Henda servitan er á Kærustovninum, og tí kunnu lögfrøðingarnir á stovninum avgreiða flestu málini. Í teimum málum, har neyðugt er at hava serkøna ráðgeving, t.d. frá læknum, byggikønum ella roknskaparkønum ber til at hava eina skipan, har serkøn eru knýtt at stovninum sum ráðgevar at taka til, tá ið tað verður mett neyðugt.

1.5.2. *Høvuðsbarnaverndarnevndina* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Barnaverndarøkið er so mikið serligt, at tað verður ikki mett nóg mikið at hava serkøn sum ráðgevandi, tá ið avgerð skal takast í hesum málum. Mett verður neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Nøkur mál kunnu og verða avgjörd út frá skrivligum tilfari. Men flestu mál verða viðgjörd á samráðingarfundum, har partarnir fáa høvi at mæta fyri nevndini. Nevndarlimirnir fáa høvi at spyrja bæði barnaverndartænastuna um hennara tilmæli og hoyra foreldrini, áðrenn niðurstøða verður gjörd. Neyðugt er tískil at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum á hesum øki.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett, at hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

1.5.3. *Psykiatriska Sjúklingakærunevndin* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Eins og við Høvuðsbarnaverndarnevndini er talan um kærunevnd, har tað verður mett neyðugt at hava serkøn sum part av avgerðarmyndugleikanum. Í Psykiatrisku sjúklingakærunevndini er avgerandi, at lækni er við í viðgerðini av kærnum. Her mæta kærararnir ofta á fundi, og meting skal ikki bara gerast um tvingsilsinntrevini, sum eru framd, men ofta eisini um støðuna hjá kæraranum fundardagin. Ein partur av grundarlagnum fyri avgerðini er frágreiðing frá kærara. Her er tí neyðugt við serkønum, í øllum førum lækna, sum parti av avgerðarmyndugleikanum.

Lögfrøðiligi kunnleikin er tó á Kærustovninum, og tí kann hetta økið skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønum.

Fyrstreytin fyri avtøku av hesi kærunevndini er, at ríkismyndugleikarni eru sinnaðir at gera broyting í Psykiatrilógini.

1.5.4. *Tvingsilsnevndin* verður tikin av og í staðin skulu lögfrøðingarnir á Kærustovninum saman við serkønum taka avgerð í hesum málum.

Tvingsilsnevndin hevur víttfevnandi málsøki, ið fevnir um bæði nógv og ymisk mál. Tvingsilsnevndin tekur bæði støðu til, um tilmæli um tvingsilsinntrev frá kommunum og Almannaverkinum kunnu góðkennast, samstundis sum nevndin eisini viðger kærur um framd tvingsilsinntrev og ávísar avgerðir hjá myndugleikunum.

Enn hevur nevndin ikki virkað so leingi, og tí er royndirnar hjá Kærustovnunum við hesi nevndini enn sera avmarkaðar. Mett verður at virkseimið hjá hesi nevndini í fleiri førum kann javnmetast við virkseimið hjá Psykiatriska Sjúklingakærunevndini, sum Kærustovnurin hevur verið skrivstova hjá síðani 2009.

Lögfrøðiligi kunnleikin er á Kærustovninum, og tí verður mett at eisini hetta økið kann skipast soleiðis, at lögfrøðingar á Kærustovninum taka avgerð í hesum málum saman við teimum neyðugu serkønu. Í lógaruppskotinum verður *Tvingsilsnevndin* tann seinasta nevndin, sum verður tikin av tann 1. januar 2024.

1.5.5. Skrivstovuvirkseimið hjá *Fjølmiðlanevndini* verður flutt av Kærustovninum. Virkseimið á Kærustovninum er skipað kring viðgerð av stakmálum. Miðað verður eftir at gera niðurstøður, tað verði seg í stakmálum, í viðgerð av umsóknum, ella tá ið ræður um góðkenning av tilmælum.

Í samsvari við hetta er uppgávan á Kærustovninum viðvíkjandi *Fjølmiðlanevndini* avmarkað til kæruviðgerð. Men ein fjølmiðlanevnd kundi gjørt so nógv annað, so sum at skipa fyri kunning ella kjaki um fjølmiðlaviðurskipti. Hetta útfarandi virkseimið, sum kundi verið útint við ráðstevnum, greinum, viðmerkingum v.m., hóskar ikki væl á Kærustovninum og hevði ivaleyst skjótt blivið raðfest aftari enn uppgávurnar at avgreiða stakmál. Røkkur tíðin ikki til alt, vil tað so vera, at mál, har borgarar bíða eftir úrsliti í kærumáli, verða raðfest fremri enn slíkt kunnandi virkseimi, sum ikki er kravfest.

Innihaldsliga eru hesi mál eisini øðrvísi enn hini kærumálini á stovninum. Talan er meira um eina fjølmiðlaetiska heldur enn eina lögfrøðiliga meting, tá ið um hesar kærur ræður. Fyri at loysa fjølmiðlamál er tí tørvur á aðrari servitan enn lögfrøði, og hon finst hjá fjølmiðlunum. Best hevði tí verið, um fjølmiðlarnir sjálvir høvdu um hendi hesa nevnd. Tað eru eisini teir, sum eiga og duga best at seta mörkini fyri góðum fjølmiðlasiði.

Um onkur hevur fulla ábyrgd av nevndini, eisini tann partin, sum ikki snýr seg um kæruviðgerð, hevði nevndin kanska eisini komið meira til sín rætt.

1.5.6. Í uppskotinum er lagt upp til, at skiftistíðarskeiðið er tvey ár, frá 1. januar 2022 til 1. januar 2024. Tá eru 11 nevndir tiknar av og *Fjølmiðlanevndin* flutt av Kærustovninum.

1.6. Ymiskir spurningar um Kærustovnin í fyrisitingarliga stigveldinum og í mun til stjórnarráðini

1.6.1. Hvussu verður arbeiðið í Kærustovninum skipað?

Eftir § 2, stk. 4 í uppskotinum ásetur Kærustovnurin sjálvur nærri reglur um starvsskipan sína. Undir verandi skipan hevur Kærustovnurin sum skrivstova fyri kærunevndir og

avgerðarnevndir sjálvur skipa arbeiðið og gjørt skynsamur mannagongdir. Tað verður tí væntað, at stovnurin eisini fer at megna tað aftan á umskipanina.

Í starvsskipanini vera reglur um skipan av stovninum og heimildir. Her eru mannagongdir fyrri virkseminum, alt frá móttøku til avgreiðslu. Soleiðis er her ásett, hvussu málini verða upplýst, hvussu avgerðir verða tiknar, hvør tekur avgerðirnar, hvussu og á hvørjum grundarlag. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 2, stk. 4.

1.6.2. Hvør hevur ábyrgdina av avgerðunum, sum Kærustovnurin tekur?

Hesin spurningurin er ikki so viðkomandi fyrri uppskotið um umskipan. Í verandi skipan hevur viðkomandi kærunevnd ábyrgdina av *ítøkiligu avgerðunum*, og kærunevndin stendur einans til svar mótvegis dómsvaldinum í mun til avgerðirnar sjálvar. Tað sama verður galdandi fyrri Kærustovnin sum óheftan sjálvstøðugan myndugleika.

Tað eru kortini onnur sløg av ábyrgd.

Fyrri at halda játtanina, ið stovnurin fær, stendur Kærustovnurin eins og í dag til svars yvirfyri sínum yvirskipaða setanarmyndugleika, sum er Løgmannsskrivstovan. Tað verður ongin broyting viðvíkjandi figgjarliga ábyrgdarbýtinum millum stovnin og stjórnarráðið.

Í dag standa kærunevndarlimir og starvsfólk á Kærustovninum til svar fyrri sínum setanarmyndugleika og tilnevndandi myndugleika í mun til at røkja størvini og sessirnar fakliga forsvarligt og samvitskufult. Ongin prinsipel broyting verður í so máta við umskipanini annað enn, at ábyrgarbytið millum nevndir og Kærustovnin verður burtur.

1.6.3. Hvørjar heimildir hava landsstýrismenn/stjórnarráðini mótvegis stjóranum á Kærustovninum?

Ongar. Kærustovnurin er í sínum virksemi ein óheftur myndugleiki uttan fyrri stigveldið hjá nøkrum einstøkum landsstýrismann og løgmanni. Hetta sæst í § 1, stk. 2 í uppskotinum, har tað er ásett, at Kærustovnurin í sínum virksemi er óheftur av tænastráðum viðvíkjandi viðgerð og avgerð av einstøku málunum.

Fyrisitingarliga støðan hjá Kærustovninum mótvegis Løgmannsskrivstovuni og hinum stjórnarráðunum verður tann sama, sum er galdandi fyrri klassiskar óheftar nevndir og ráð.

Stjórin stendur kortini setanarættarliga til svar fyrri sínum setanarmyndugleika í mun til umsitingina av sínum starvi, men stjórin kann ikki taka móti fyrisitingarligum boðum.

1.6.4. Skulu øll kærsmål leggjast til Kærustovnin?

Í álitinum um Føroya Kærustovn er ein viðgerð av hesum spurninginum í parti VI, sum er eftirmeting av grundgevingunum fyrri kærunevndum. Svarið er tó ikki so eintýðugt. Tað kunnu vera argumentir fyrri ikki at flyta øll mál úr stjórnarráði til Kærustovnin, tí stjórnarráðið missir førleika og vitan í og við, at hetta hendir. Ávís lóggáva kann hugsast at liggja betur eftir í stjórnarráðnum.

Í álitinum sigur arbeiðsbólkurin, at spurningurin um at leggja kærmyndugleikan og fyrisitingarmyndugleika uttanfyri stjórnarráðið fyrst og fremst er ein avgerð, sum landsstýrismaðurin saman við stjórnarráðnum má viðgera og avgera. Arbeiðsbólkurin metir, at kærums- og fyrisitingarviðgerð, tá ið avgerð er tikin um at leggja hana út, liggur betur hjá einum samlaðum stovni enn spjaddum og smáum nevndum.

Lógaruppskotið fylgir hesum tilmæli, og fevnir tí bert um tær kærunevndir og nevndir, hvørs virkseimi longu í dag er lagt uttanfyri stjórnarráðið.

1.6.5. Kann landsstýrismaðurin taka kærumálini inn aftur í ráðið?

Útgangsstøðið er at landsstýrismaðurin er ovasti fyrisitingarligi myndugleiki innan sítt málsøki: Um hann ynskir at taka kærumál og onnur mál inn aftur í stjórnarráðið, so kann hann gera tað; men tá skal tað gerast sum almenn skipan, soleiðis at øll mál av slíkum slagi fara frá Kærustovninum aftur til stjórnarráðið at viðgera og avgera. Tað ber ikki til hjá landsstýrismanninum bara at taka einstøk mál inn í stjórnarráðið og lata Kærustovnin hava restina. Undir ongum umstøðum kann landsstýrismaðurin blanda seg upp í mál, meðan tað er ígongd, sbr. § 1, stk. 2 í lógaruppskottinum um óheftu støðu Kærustovnsins.

Tað er ymiskt, hvussu kærumál eru lögð uttanfyri stjórnarráðið. Í fleiri førum er tað í løgtingslóg heimilað landsstýrismanninum at leggja kærummyndugleika sín til eina kærunevnd, hvørs avgerðir eru endaligar innan fyrisitingina. Kærummyndugleikin verður tá lagdur út við kunngerð og kann takast innaftur í stjórnarráðið við áseting í kunngerð.

Í øðrum førum er tað beinleiðis ásett í løgtingslógini at kærast skal til eina kærunevnd, hvørs avgerðir eru endaligar innan fyrisitingina. Í slíkum førum má landsstýrismaðurin leggja lógaruppskot fyri Løgtingið um at broyta lógina viðvíkjandi kærummyndugleikanum, um hann ynskir kærumálsviðgerðina flutta aftur í stjórnarráðið.

1.6.6. Fer hetta at vera ein dýrari loysn? (tí 3 lögfrøðingar skulu til hvørt mál).

Nei, hugsanin er at umskipanin kann gerast innan verandi játtan. Á Kærustovninum eru í dag 10 lögfrøðingar í starvi. Frá einans at skriva tilmæli til kærunevndirnar, skulu lögfrøðingarnir við nýggju skipanini eisini taka avgerð. Lögfrøðingarnir eru sostatt sum er til arbeiðis á Kærustovninum, men tað skal leggjast nakað meira orka í at samskipa, hvussu málini skulu deilast millum lögfrøðingarnar, og hvørjir lögfrøðingar skulu arbeiða saman um mál.

1.6.7. Verður hetta ikki ein statur í statinum?

“Statur í statinum” er tilsiping til ein undirskipaðan útinnandi landsstovn, sum fær ov nógvald. Slík hugleiðing er óviðkomandi fyri ein royndarstovn eins og ein dómstól. Slíkir kunnu ikki blíva ov sterkir. Styrki er fyri hesar næstan treytalest av tí góða, meðan veikleiki næstan treytaleyst er av tí ringa. Styrki hjá einum royndarstovni ella einum dómstóli kann einans vera ein trupulleiki, um stovnurin gerst rættarskapandi út um mark. Slíkur hugburður er sera fjarður frá tí donsk-føroysku rættarmentanini.

1.6.8. Stjórnarráðini: Hvussu tryggjar man sær neyðuga vitan og innlit á Kærustovninum í fakøkini hjá ráðunum?

Oftast er tað øvugta ein trupulleiki, nevniliga at starvsfólk á stjórnarráðunum missa takið á fyrisitingarrættinum orsakað av, at tey ongar royndir hava av fyrisingarrættarligari málsviðgerð. Starvsfólkini á Kærustovninum gera ikki nógv annað enn fyrisingarrættarlíga (kæru)málsviðgerð, og fyri tey er tað neyvnan ein trupulleiki, at tey ikki eisini hava meira almennar royndir av at umsita økið.

1.6.9. Hvussu fáa ráðini at vita hvørjar avgerðir verða tiknar?

Sambært § 13 í lógaruppskottinum verður á hvørjum ári gjørd ein ársfrágreiðing. Í ársfrágreiðingini ger Kærustovnurin eina samlaða frágreiðing um alt virkseimið á stovninum og samstundis eisini eina frágreiðing um hvørt málsøki sær. Hetta hevur serligan týdning fyri

ymisku stjórnarráðini, sum soleiðis kunna fylgja við, hvussu siðvenjan er á teirra øki, og um tørvur er á møguligum lógarbroytingum. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 13.

Kærustovnurin hevur harumframt eitt avgerðarsavn, sbr. § 12 í lógaruppskotinum. Eisini vil Kærustovnurin leypandi senda avgerðir til kunningar, sum mettar verða at hava serligan týðning fyri viðkomandi ráð. Sí meira um hetta í serligu viðmerkingunum til § 12.

1.6.10. Hava stjórnarráðini nakra ávirkan á, hvussu teirra mál verða viðgjørd?

Stjórnarráðið hava ikki nakra ávirkan á, hvussu tey ítøkiligi málini verða viðgjørd á Kærustovninum. Tað hevði rættartrygdarliga ikki verið í lagi.

Stjórnarráðið kunnu tó gjøgnum sína serlóggevni áseta serligar reglur fyri viðgerðina, um tað verður hildið avgerandi neyðugt, og sum Kærustovnurin má halda seg til í teirra viðgerð av málinum. T.d. um tað er avgerandi neyðugt, at serkøn eru beinleiðis við at taka avgerð í ávísnum málum, kann tað ásetast í lóggevni, sum skipar júst tað fakøki. Mælt verður tó til at vísa afturhaldni við slíkum serreglum, tí Kærustovnurin er sum serkønur í fyrisitingarrætti vanur við at meta um, um og hvønn annan serkunnleika tað er neyðugt at inndraga í viðgerð og avgerð av einum máli. Lógaruppskotið leggur upp til, at hendan metingin verður gjørd av Kærustovninum í hvørjum máli sær.

1.7. Ummæli og ummælissskjal

Upplýst verður, hvørjir myndugleikar, almennir stovnar, privatir felagsskapir, áhugafeløg og onnur hava havt uppskotið til ummælis. Greitt verður í stuttum frá, hvørjar viðmerkingar ummælispartarnir hava gjørt. Greitt verður eisini frá, hvørja støðu landsstýrismaðurin og stjórnarráðið hava til hesar viðmerkingar. Hetta ger, at møguligar avleiðingar av lógaruppskotinum verða umhugsadar og lýstar betur.

Sent beinleiðis til ummælis hjá hesum ørtum:

- Almanamálaráðið
- Heilsumálaráðið
- Uttanríkis- og mentamálaráðið
- Umhvørvis- og vinnumálaráðið
- Fíggjarmálaráðið
- Fiskivinnumálið
- Føroya kærustovnur
- TAKS
- Akstovan
- Landsverk
- Umhvørvisstovan
- Arbeids- og brunaeftirlitið
- Heilsufrøðiliga starvsstovan
- Vinnustovnurin
- ALS
- Studni
- Almannaverkið
- Familjufyrisingin
- Landssjúkrahúsið
- Heilsutrygd
- Barnaverndarstovan
- Dátueftirlitið
- Føroya Kommunufelag
- Advokatfelag Føroya
- BLF
- Fróðskaparsetur Føroya
- MEGD
- Vinnuhúsið
- Felagið Miðlafólk